

חוזר חניכ"ל – אזורי בחירה מבוקרת

מבוא

תמצית

חוזר זה מתפרסם בעקבות החלטת הממשלה מספר 1953 מיום 11.07.2010 להזמין רשויות וערים להשתתף מרצון במהלך ניסויי מקדים (ניסוי) להרחבת אזורי הרישום וליישום אזור בחירה מבוקרת. החוזר מבקש להסביר ולהגדיר את תנאי המהלך הניסויי וכן לעדכן את נוהלי הפנייה של מוסדות חינוך ורשויות מקומיות אל "הוועדה לבתי ספר ייחודיים על-אזוריים ולאזורי בחירה מבוקרת" לקבלת אישור.

סעיפי החוזר

1. רקע
2. ביצוע מהלך ניסויי מקדים (ניסוי) להרחבת אזורי הבחירה המבוקרת
3. אזור בחירה מבוקרת
4. בתי ספר ייחודיים אזוריים, ייחודיים על אזוריים וייחודיים ארציים
5. המסלול למתן אישור לאזור בחירה מבוקרת (כולל לניסוי) ולבתי ספר ייחודיים אזוריים, ייחודיים על-אזוריים וייחודיים ארציים

נספחים

נספח א: דוגמאות למודלים של אזורי בחירה מבוקרת

נספח ב: בקשת אישור לאזור בחירה מבוקרת: טופס פנייה לוועדה לבתי ספר ייחודיים על-אזוריים ולאזורי בחירה מבוקרת

נספח ג: בקשת אישור לבי"ס ייחודי אזורי, ייחודי על-אזורי או ייחודי ארצי: טופס פנייה לוועדה לבתי ספר ייחודיים על-אזוריים ולאזורי בחירה מבוקרת

נספח ד: בקשת אישור לבי"ס ייחודי אזורי או ייחודי על אזורי: טופס הגשת מידע על ידי הרשות המקומית.

התוקף: החל מ-1 בפברואר 2011.

התחולה: כלל מערכת החינוך.

הסטטוס: החלפה.

חוזרים קודמים באותו נושא: סעיף 19-3.1 בחוזר הוראות הקבע סג/6(ג) "בתי ספר ייחודיים על-אזוריים ומרחבי חינוך - בחינוך הממלכתי ובחינוך המוכר שאינו רשמי"- **מבוטל**.

התפוצה: מנהלי המחוזות וראשי מחלקות החינוך ברשויות; מנהלי מוסדות חינוך ייחודיים על-אזוריים, אזוריים וארציים וכלל

1. רקע

חוזר זה מתפרסם בעקבות החלטת הממשלה מספר 1953 מיום 11.07.2010 בנושא "הרחבת אזורי רישום - בתי ספר רשמיים". ההחלטה היא "לתמוך בהצעת שר החינוך להביא לחיזוק החינוך הרשמי באמצעות, בין היתר, קביעת הוראות וכללים על ידי מנכ"ל משרד החינוך בדבר מתן האפשרות לרשות חינוך מקומית, או מספר רשויות חינוך מקומיות במשותף, להרחיב את אזורי הרישום לבתי הספר הרשמיים, בהתאם להחלטת הרשות המקומית ובאישור משרד החינוך, ולאפשר בחירה מבוקרת של התלמיד והוריו בין בתי הספר; לקבוע סדרים וכללים לבחירה המבוקרת, שיכללו, בין היתר: התחשבות בהרכב הכלכלי-חברתי של אוכלוסיות התלמידים בבתי הספר וברשות החינוך המקומית, יצירת מגוון בחירה בין בתי ספר מאוזנים, מניעת מיון תלמידים למעט במקרים חריגים שיאושרו, הקמת מנגנון ויסות לניוד תלמידים בין בתי הספר וקביעת מודל רישום שמאפשר שוויון הזדמנויות, במקרים של רישום יתר לבית ספר. בשנת הלימודים התשע"ב ייערך ניסוי להרחבת אזורי הרישום ברשויות מקומיות שיבקשו להשתלב בו ושיאושרו על ידי המשרד. לצורך ביצוע החלטה זו והבטחת תחילת הניסוי במועד האמור, מנכ"ל משרד החינוך ינחה את הרשויות המקומיות ואת מוסדות החינוך בהתאם באמצעות חוזר מנכ"ל...".

חוזר זה קובע נהלים ליישום החלטת הממשלה מס' 1953 ונשען על ניסיון שהצטבר בעשור האחרון בישראל ובחו"ל בסוגיות הקשורות למתן אפשרויות בחירה בחינוך: בחירה במסגרת אזורי בחירה מבוקרים, בחירה בבתי ספר על-אזוריים ומודלים אחרים של בחירת מוסד לימודים.

מטרות החוזר

- א. הזמנת רשויות מקומיות המעוניינות ליישם את המהלך הניסויי המקדים להרחבת אזורי הרישום לפנות לפי הנוהל המפורט להלן.
- ב. עדכון נוהלי הפנייה לוועדה לבתי ספר ייחודיים על-אזוריים ואזורי בחירה מבוקרת לקבלת אישור.

משרד החינוך יפרסם כללים נוספים מעת לעת.

ביצוע מהלך ניסויי מקדים (ניסוי) להרחבת אזורי הבחירה המבוקרת

- 2.1 משרד החינוך מזמין רשויות מקומיות להצטרף למהלך ניסויי מקדים שיבחן את הרחבת אזורי הבחירה המבוקרת. המהלך ייערך בשני שלבים:
 - א. עם פרסום החוזר ייערך תהליך של היערכות להפעלת הניסוי, ובכלל זה בחירת הרשויות המקומיות, תכנון ופיתוח האזור, הקמת המנגנונים הפדגוגיים, הארגוניים ועוד.
 - ב. החל בשנת הלימודים התשע"ב יופעל המהלך הניסויי באזורי בחירה מבוקרת שנכללים בו, ובכלל זה בחירת התלמידים וההורים והרחבת אזור הרישום.
 - ג. משך הניסוי: 2-4 שנים.

2.2 לניסוי ייבחרו להשתתף מגוון רשויות המעוניינות, וכן יילקחו בחשבון גורמים כמו אזור גיאוגרפי, גודל ומעמד סוציו-אקונומי ואיכות תכניות העבודה שיוגשו כמפורט בחוזר זה. יכולות לפנות רשויות שיש בהן שלושה מוסדות חינוך ומעלה. במסגרת הניסוי יפעילו הרשויות אזור רישום משותף אחד למוסדות החינוך היסודיים ולחטיבות הביניים שניזונים מהם, כחלק מהפעלת מודל החינוך היישובי, בשכונות או ברבעים כפי שייקבע עם מטה הניסוי.

2.3 הניסוי יופעל בתיאום עם מנגנון קיים של משרד החינוך - "הוועדה לבתי ספר ייחודיים על-אזוריים ולאזורי בחירה מבוקרת" שמונתה על ידי מנכ"ל משרד החינוך. הוועדה פועלת באופן רציף מ-2002, בהתאם לדוח וינשטיין לאישור מוסדות חינוך ייחודיים על-אזוריים ואזורי בחירה מבוקרת ולמיפויים במערכת החינוך, מרס 2002 (הדוח נמצא בכתובת www.education.gov.il/moe/klali/download/yichud1.doc). באמצעות ועדה זו אושרו בשנים האחרונות אזורי בחירה מבוקרת ובתי ספר ייחודיים על-אזוריים. מטה הניסוי יפעל במסגרת הגף לניסויים וליזמות במשרד החינוך בתיאום עם הוועדה ויעסוק בתפעול השוטף של הניסוי, בהערכתו ובבקרתו.

2.5 הרשויות שייבחרו לניסוי יקבלו תמריצים במטרה לדרבן אותן, לחזק את החינוך הרשמי ולהפעיל בתחומן אזור בחירה מבוקרת כאזור רישום משותף כדי להגדיל את אפשרויות הבחירה לתלמידים בין מגוון חלופות, לעודד תחרות בונה בין מוסדות החינוך באזור ולפתח ייחודיות ויזמות חינוכיות – כל זאת תוך שמירה על מתן הזדמנות שווה לכל תלמידיהן ותוך הקפדה על הכלל שהתלמיד בוחר בבית הספר ולא בית הספר בוחר בו.

אלה סוגי התמריצים לרשויות, בכפיפות לאישור של מטה הניסוי: ליווי מקצועי לפיתוח אזור בחירה מבוקרת, ליווי מקצועי לקידום מוסד החינוך ולפיתוח ייחודיות בית-ספרית, הנגשת מידע לציבור התלמידים והוריהם בנוגע לאפשרויות ולנוהלי הבחירה והסעות בהתאם להסדר שייקבע על ידי המשרד לצורכי הניסוי.

הרשויות תעמודנה בנוהלי בקרה והערכה של המשרד כפי שייקבעו ויופעלו על ידי מטה הניסוי. במסגרת הפנייה על הרשות להגיש תכנית עבודה כמפורט ב-3 להלן ולהתחייב ליישם את הניסוי החל בשנה"ל התשע"ב. מטה הניסוי יאשר את ההשתתפות בתיאום עם דרך העבודה של הוועדה, כמפורט ב-5 להלן.

רשויות המעוניינות להצטרף, מוזמנות לפנות למטה הניסוי.
את ההצעות יש לשלוח כקובץ דיגיטלי אל רכז המטה לניסוי באזורי בחירה מבוקרת,

רח' דבורה הנביאה 2, בניין לב-רם, ירושלים 91911.

פניות ושאלות: טל' 02-5602012, פקס' 02-

5602668 דוא"ל, rishum_pilot@education.gov.il

3.1 הגשת תכנית עבודה של אזור בחירה מבוקרת

3.1.1 הגדרת אזור הבחירה המבוקרת

אזור בחירה מבוקרת הוא אזור גיאוגרפי שיש בו כמה מוסדות חינוך, לפחות שניים, אשר חברו יחד לפיתוח מערכת חינוך משולבת הפועלת כמינהלת חינוך אחת, בהתאם לתפיסה חינוכית יישובית משותפת המפתחת בהתאם לרצון התושבים מודל חינוכי מגוון באופיו, פתוח, העונה על צורכיהם המשותפים והשונים ומפעיל מנגנון לבחירה מבוקרת. אזור בחירה מבוקרת חייב לקלוט את כל התלמידים בו, והוא אחראי להם עד לסיום לימודיהם. **הערה:** בניסוי יופעלו רק אזורי בחירה מבוקרת שברשות, ואשר לה שלושה מוסדות חינוך ומעלה.

3.1.2 מודלים של אזורי בחירה מבוקרת

אזור בחירה מבוקרת הוא נושא חדש במערכת החינוך. בנספח א' להלן ניתנות בצורה תמציתית דוגמאות של מודלים המוכרים ממקומות שונים בעולם. מגיש הבקשה יאפיין את המודל של אזור הבחירה המבוקרת שהוא מציע. כל אזור יכול לפתח **מודל** חינוכי ההולם את מאפייניו ואת צרכיו, תוך שמירה על העקרונות המפורטים ב-3.1.3 להלן.

3.1.3 העקרונות לפיתוח מודל

אזור בחירה מבוקרת יפתח מודל ותפיסת הפעלה העונים על העקרונות האלה:

א. **הגבולות של אזור הבחירה המבוקרת:** האזור יכול להיות ממוקם **בחלק מהרשות, ברשות אחת או יותר**. גם אם האזור פועל ביותר מרשות אחת, מתחייבת תפיסה חינוכית משותפת המיתרגמת למודל חינוכי ומאפשרת ניצול של היתרונות המנהליים והתקציביים של כל אחת מהרשויות.

הערה: בניסוי ישתתפו רק אזורי בחירה מבוקרת הפועלים במסגרת רשות אחת או חלק מרשות.

ה. **דמיון בין בתי הספר:** על מגישי תכנית לאזור בחירה מבוקרת לוודא כי כל בתי הספר באזור הבחירה המבוקרת יהיו, במהלך היישום, **דומים ככל האפשר באיכותם וביכולתם לתת מענה להרכב האוכלוסייה של התלמידים באזור הבחירה המבוקרת** ובסיכוי שהם נותנים לתלמידיהם.

ו. **ייחודיות, מגוון ויזמות:** אזור הבחירה המבוקרת יציע מגוון רב יחסית של **יזמות והזדמנויות חינוכיות וחברתיות** לתלמידיו. תינתן עדיפות לאזורי בחירה בהתאם למגוון המוצע. יובהר כי הפעלת הלימודים ותכנונם במוסדות החינוך באזור הבחירה המבוקרת יהיו בכפיפות להחלטות משרד החינוך החלות על מוסדות החינוך, לרבות המובא בחוזרי המנכ"ל.

ז. **תכנים ומטרות-על:** על אזור הבחירה המבוקרת להציע **שיטות ותוכני הוראה** הנגזרים מהמטרות ומההדגשים שהוגדרו כמשותפים לקהילה באזור הנתון. זאת במסגרת מטרות משרד החינוך.

ח. **הערכה ובקרה:** התכנית לאזור בחירה מבוקרת תכלול התייחסות לדרכי **הערכה ובקרה** פנימיים וחיצוניים, ובכלל זה בקרה של המשרד על נושאי הלימוד, על הבחירה ועל הניוד של תלמידים בפועל, על הפעלת מינהלת האזור. במסגרת הניסוי תשמש ההערכה גם את מטה הניסוי, ואת הוועדה הן לצורכי בדיקה ובקרה של השימוש בתמיצים והיערכות מינהלת האזור והן לשם למידה על אזורי בחירה מבוקרת מתוך תהליך הניסוי.

ט. **מעורבות התושבים:** כל תכנית תכלול דרכים למעורבות ולהשתתפות של ההורים, תושבי האזור ומוסדות החינוך בפעילות החינוכית המוצעת ובקהילות.

י. **הפעלת מערך מקיף ליידוע התושבים:** אזור הבחירה המבוקרת ידאג להנגיש את המידע על בתי הספר באופן שיגיע לכל התושבים. כל תכנית תכלול דרכים להנגשתמידע לכל האוכלוסייה, כולל אוכלוסיות מתקשות מפאת אי ידיעת השפה העברית, ומידע על הליך הרישום, על המעורבות ועל ההשתתפות של ההורים ושל תושבי האזור בפעילות החינוכית המוצעת ועל המעורבות של מוסדות החינוך בקהילות. ייעשה כל מאמץ ליידע, גם בשפות שונות, אוכלוסיות בעלות נגישות נמוכה למידע. בהקשר זה הפעלת אתר אינטרנט מרחבי עם מידע רלוונטי מעשירה את הידע על החינוך במקום, מסייעת בבחירה מושכלת כשהמודל מאפשר זאת, ומעלה במיוחד את רמת המודעות לנושאי חינוך בכלל ולגבי בתי הספר והמרכזים השונים בפרט.

יא. **הסעות:** באזור הבחירה המבוקרת יהיה הסדר תחבורה הנותן מענה לניוד תלמידים בהתאם לנוהלי המשרד, כפי שיוגדרו לצורכי תכנית הניסוי.

יב. **בינוי:** אזור הבחירה המבוקרת יתבסס על הקיבולת הקיימת של מוסדות החינוך, ולא תידרש תוספת בנייה.

יג. **פיתוח פדגוגי של מוסדות החינוך באזור הבחירה המבוקרת:** התכנית של אזור בחירה מבוקרת תכלול תכנית לליווי ולפיתוח של מוסדות החינוך באזור באמצעות גורמים מקצועיים במשרד או גורמים מקצועיים אחרים כדי לוודא את הרחבת היזמות החינוכיות. בתהליך הפיתוח יש לשמור על שוויוניות בין מוסדות החינוך ועל הפיתוח והיישום של ייחודיותו של כל אחד מהם ככל האפשר או הקיים - כל זאת במטרה

לקדמם באופן דומה כדי שיוכלו לשמש חלופות הולמות לבחירה ביניהם על ידי הורים ותלמידים.

3.2 מינהלת אזור הבחירה המבוקרת

- 3.2.1 מינהלת אזור הבחירה המבוקרת תפעל לבצע כל דבר הנדרש לצורך התיאום וההפעלה של אזור הבחירה המבוקרת באופן שוטף.
- 3.2.2 מינהלת האזור תמונה על ידי רשות חינוך מקומית ויוצג כתב מינוי של חברי המינהלת ותפקידיהם. זאת לאחר שיינתן אישור הוועדה לתכנית הבחירה המבוקרת. בין חברי המינהלת יהיו אלה:
- א. מנהל מחלקת חינוך - יושב ראש המינהלת (אם תוקם מינהלת של יותר מרשות חינוך אחת, ייבחר יו"ר המינהלת בהתאם להסכמות שיתקבלו על ידי רשויות החינוך המקומיות)
- ב. נציגים ממחלקת החינוך של גילאי החינוך השונים (החינוך הקדם יסודי, היסודי והעל יסודי, החינוך המיוחד וכו')
- ג. גזבר או נציגו (אם תוקם מינהלת של יותר מרשות חינוך אחת - גזבר או נציגו מכל רשות חינוך)
- ד. נציג או נציגים של משרד החינוך שימונו על ידי מנהל המחוז
- ה. נציגי הפיקוח הרלוונטיים של משרד החינוך.
- 3.2.3 המינהלת תסתייע במידת הצורך ביועץ מקצועי שאינו עובד רשות החינוך המקומית בכפיפות להנחיות הוועדה.
- 3.2.4 רשות החינוך המקומית תקצה מקום לעבודתה של המינהלת.
- 3.2.5 המינהלת תקבע את סדרי עבודתה, לרבות סדרים לעדכון הוועדה, בכפיפות לכללים ולתפקידים שייקבעו לעניין זה מעת לעת על ידי המנהל הכללי של משרד החינוך ובאישור מנהל המחוז של משרד החינוך. פעילות המינהלת תמומן על ידי הרשות המקומית.
- 3.2.6 החלטות המינהלת תהיינה באישור מנהל המחוז או נציגו.
- 3.2.7 סוגיות שאי אפשר לפתור במסגרת המינהלת יובאו בפני הוועדה, בשיתוף מנהל המחוז.**
- 3.2.8 בכפיפות להוראות החוק והתקנות, אלה התפקידים של מינהלת אזור בחירה מבוקרת:
- א. בחינת פעולתם של מוסדות החינוך באזור במבט-על חינוכי משותף ופיתוח – בהתאם לרצון השותפים בפעילות החינוכית ברשות ובראש ובראשונה התושבים – של מודל חינוכי אזורי מגוון באופיו, העונה על צרכיהם המשותפים והשונים של התושבים. המודל נדרש לאפשר, בין היתר, את הרחבתן של אפשרויות הבחירה של כלל התושבים באזור ככל האפשר בהתאם לטעמים השונים, וכן לאפשר פיתוח דינמי של מערכת החינוך האזורית תוך עידוד יזמות חינוכית של השותפים השונים

במערכת וריבוי נקודות המפגש בין התושבים באופן העולה בקנה אחד עם ערכי החינוך הממלכתי.

ב. קביעתם והפעלתם של כללים ודרכים כדי לאפשר למוסדות החינוך, למנהליהם ולקהילה את פיתוחם ואת טיפוחם. זאת תוך התחשבות בצרכים השונים שלהם ותוך עידוד מעורבותם של ההורים בפעילותם ובפעילות האזור.
ג. הבטחת שוויון ההזדמנויות של

ההורים ושל התלמידים בבחירה ושיבוץ במוסדות החינוך באזור, בין היתר באמצעות

-
- 1) קביעת הכללים והמנגנון שלפיו ישובץ תלמיד במוסד חינוך באזור, וכן כל דבר נוסף ביחס לשיבוץ בכלל ולשיבוץ בשנה מסוימת או של תלמיד מסוים - הכול בכפיפות לעיקרון שלפיו **התלמידים בוחרים במוסד החינוך ולא מוסד החינוך בוחר בתלמידים**. עבודת המינהלת לעניין זה תאמץ את אמות המידה האלה:
 - אמות המידה הראשונות לקביעת השיבוץ יהיו בחירת התלמיד או הוריו ושמירה על המשכיות לימודיהם של תלמידים והחזקתם במוסד החינוך, תוך התייחסו למוסד החינוך הקרו לבית תלמידי היסודי.
 - עבודת המינהלת תיעשה מתוך מתן תשומת לב להרכב החברתי-כלכלי של אוכלוסיית התלמידים בבית הספר למול הרכב האוכלוסייה באזור הבחירה המבוקרת כולו, ובכלל זה למדד הטיפוח של מוסד החינוך, להישגי מוסד החינוך, להרכב המגדרי של אוכלוסיית התלמידים, לשיבוץ חברים ולקרבה לבית כשמדובר בשלבי הלימוד הראשונים.
- 2) הבטחת בחירה חופשית ומושכלת של ההורים והתלמידים. הדבר ייעשה באמצעות הצגת המידע על כל מוסדות החינוך באזור הבחירה המבוקרת בפני ההורים והתלמידים, ליווי ההורים והתלמידים בתהליך הבחירה, השיבוץ והקליטה במוסדות החינוך וביצוע שיבוץ מבוקר על ידי מינהלת האזור.

3) מניעת מיון תלמידים בקבלה ובהמשכיות במוסד, למעט הליכי מיון שאושרו על ידי הוועדה לבתי ספר ייחודיים על-אזוריים ולאזורי בחירה מבוקרת. במקרים מיוחדים, כאשר אופי בית הספר מחייב זאת, תוגש בקשה לאישור הוועדה, באופן פרטני וחרגי, לקיום מיון בסוג מסוים של בית ספר.